

SEIN ANTROPONIMOA

Sntroponimoak dira lekuizenen artean aurki ditzazkegun interesgarrienak, formarik zaharrenak direlako eta era berean gure hizkuntzaren antzinako agiri jatorren lekukoak.

“Jaizkibel mendiko izen zahar batzuk” deitu nuen txostena irakurri nuen 1987ko uztailaren 24an Euskaltzaindiko bileran. Txostenaren azken partean mikrotoponimiaz azaldu nuen salbuespenean nion: “Mikrotoponimia honetan ezer berezirik aurkitzekotan, begirada baten, *Sein* antroponimoa litzateke bitxienetako bat. Gure mende honen hasieratan ba omen zen Martierrekan *Sein* izeneko errota, jatorriz Oartzungoa nonbait, han etxe bat denez eta hemen, Hondarribian, XVIII. mendera arte ez zaigu agertzen *Sein* deitura, eta etxerik ez da izen horrekin.” (ikus Euskera, 1988, XXXIII, 271. or.).

Aurtengo urtearen hasieran ohartu naiz, Higerdik Artzukoerrotara doan bidean oholezko iragarri bat jarri dutela bide hori Martierrekara heltzen den tokian, non ipintzen duen “Errota Sain erreka”. Hau da, Sain, *Sein* beharrez. Eta, Martierreka? Martierrekarik ez da aipatzen. Hor bi huts, beraz, onbeharrez kalte.

Horregatik nator gaurko honetan xehetasunezko jarraipenez, adierazpenen bidez argi ulertarazteko asmoz.

Lehenik esan beharra dut tokiaren lekukotasuna nahiko argi eman zigula Florentino Portu zenak *Fuenterrabia: notas históricas y curiosidades* zeritzon liburuan: “Errota *Sein* y Martierreka, Jauregui, se encuentran seguidos...” (lehen argitalpenaren 184. or. eta bigarrenaren 260.ean). Hortik uler genezake Jauregi eta *Sein* errota jabeen deiturak direla. Baina errekaarena, ezagutzen diren mapak lekuko, Martierreka da.

Nahasmendurik gerta ezdagigun, kontutan har, *Sein*, errotaren izena zela eta ez errekaarena. Artzu eta Kornutz (egungo ahozkeran Gornus bezala erabiltzen dena) bien artean dagoen erreka bakarra

Martierreka dela. Bestalde, baita ere, argi kokatzeko, esan beharra dut, Martizkoerreka ere badela, baina Martiz eta Munaundi bitartean dagoena.

Goazen ostera *Sein* antroponimoaren garrantzia aurkeztera. Oartzunen bertan aldi berriak arte ez dugu aurkitzen *Sein*-en agiri idatzirik.

Adibidez, Isasti lezoarrak 1625ean idatzi zuen *Compendio Historial* delako haren 93. orrialdean Oartzungo etheen zerrendan aipatzen du *Sein*, eta M. Lekuonak *Del Oyarzun antiguo* deritzan monografiaren 308. orrialdean, 1535. urtean hiriko ordenantzak idatzirik jartzeko bildu zirenen artean du Martin de *Sein*, eta etxea ere bai 121. orrialdean. Gipuzkoako Diputazioak 1857ko *Nomenclátor*-ean dioenez hiri-kaskotik hurbil, kilometro batera, aurkitzen omen da *Sein* etxea. Etxe eta deituraz aurkitu ahal izan ditudan agiririk zaharrenak horiek dira.

Aitonsemetza edo hidalgiaren frogantza, itxura denez, aski berandukoa du *Sein* deiturak. Egia esan, gipuzkoar jatorrizko guziak ziren aitonenseme Foruen arabera eta frogantza agiriak herbestera irtetzean ziren baliagarri, baina bakoitzak bere hirian agiririk ez zuen beharrezko. Horrela uler dezakegu hain beranduko frogantza agiria. García Carraffa anaiek *El Solar Vasco-Navarro*-ren VI. liburukian diotenez, Francisco Antonio *Sein*-ek frogatu omen zuen 1756an Oartzunen aitonensemetza. Horrek baino lehenxeago ordea Ignacio *Sein* izen-deituradunak 1749an Hondarribian bertan. Hau izan daiteke hona etorri zen lehena eta agiri horren premiaz aurkitu zena hiritar eskubideez jabetzeko. *Sein* deiturako horiek beren harmarrian honako hau dakarte: gaztelua bere atarian haurra agertuz. Heraldika zaleek etimologiaz gehienetan huts handiak egiten dituzte, baina Seintarrak zuzen zebiltzala esango nuke, haurra bera antzinatik *seina* delako.

Deitura horren jatorria erromar

kulturaren eraginaz Akitania eskualdean egin ziren epigrafietan aurkitzen da, eta era berean hor ditugu euskarazko lehen hitz eta izen soil idatziak, gure hizkuntzalari bikaina genduen Mitxelenak ikertu zituenaren arabera. *Apellidos vascos* (1953) zeritzan liburuan agertu zigun *se(h)i* eta *sei(n)* funtsean *seme* zirela (ikus liburuaren 15 eta 99. orrialdeetan). Handik hamaika urtera agertu zuen bere tesi nagusia, *Fonética histórica vasca* (1961), non zehazkiago aztertzen dituen epigrafia horietako hitzak, eta hemen arduratzen garenari buruzkoan, liburuaren 49. orrialdean, argibide hau eskaintzen du: *seyña*, *niño* eta *seyñtasuna*, “niñeria”. Hor bertan, aurreko liburuan bezala, Oiartzunen badela Sein izena duen etxe bat oroitarazten zigun. Geroago, etengabeko lanari jarraituz, eman zuen *Textos arcaicos vascos* (1964) eta berriz ere agertzen ditu, baina hemen latinezko epigrafia osoak traskribatuz eta euskaratikako guzia bereiztuz. Besteak beste, hemen, Sein-i dagokiona soilik aipatuko dugu; 6, 16 eta 17. orrialdeetan datoz *seme*, *sei(ñ)* eta *seni*. Gero, 147.ean, 1536. urtean Marineo Siculo-k bildutako hitz zerrenda jasotzen digu eta hauen artean *senarra* eta *semea*, aurrean aipatutakoari eransgarri zerizkionak.

Azkue zenaren hiztegia begiratzean laster hatzemango diogu honako hauei: *sein*, *niño*, *infante*; *Seindu*, *aniñarse*; *Seindun*, *embarazada*, eta abar, guziak lekukotasunez jarriak, zein herritan edo zein idazleek erabilia duen azalduz. *Senide* eta *sena*, zalantzarik gabe, sustrai beretikoak ditugu.

Errefrau eta sententzia liburua iruinean agertu zen 1596. urtean itzulpenarekin eta hiru aldiz dator *seia*, hiruretan haur bezala itzuliz (ikus J. Urkixoren adierazpenez Auñamendi editorialak 1964 eta 1967. urteetan argitaratutako bi liburuetan 55, 166 eta 237. errefrauk).

Uriartek joan zen mendearen erdialdera L.L. Bonaparte printzearen

eskariz egin zuen Biblia itzulpenean dator: “Eta seindun egonik, deadar egiten eban seiña egiten jardunez eta ler egiten eban miñez seiña egiteko”.

Guzti hoiegatik eta Euskal Herriaren altxorra hizkuntza baldin bada, merezi du arreta jartzea altxor horren muinetatikoak ditugunez hitz zahar hoiek. Eta, leku-izenetan, antroponimoak dira gure izenik zaharrenak gordetzen dituztenak. Ondare bezala hain literatura guti jaso dugunezkero, kontu hartu beharrezkoak zaizkigu toponimoak eta hauen artean bereziki antroponimoak. Martierreka edo Sein bezalako antroponimoak hizkuntzaren antzinako agiri bitxi horietakoak direnezkerok.

“Errota Sain erreka” jarri duenak Martierreka ukatu du eta Sein-en zentzua ere bai. Gaur oraindik, inguruko zaharrek badakite han zela Sein-errota. Biltzaileak ere susmatze sena behar du galde-erantzunetan ahozkerari adi egoteko, zeren badira izen asko jakinarren oker ahozkatzen dituztenetakoak; horregatik, ahal delarik, agiri zaharrekin erkatu beharra dago.

Leku-izenen bilketan beste arazo bat da euskararik ez dakitenena, zeren horiek berez adimena entzungor izaten bai dute erderaz agertzen ez diren zenbait hoskera ulertzeko. Adibidez, -tz eta -tx berezi ezina zaie, baina hortaz ez dira ohartzen. Horregatik, duela bizpahiru urte, Jaizkibelgo bideetan jarri zituzten iragarrietan Martitx, Gaztarrotx eta horrelakoak irakurtzen ziren, Martitz eta Gaztarrotzen ordeaz, Hor ere, euskarari, onbeharrez kalte. ○

JUAN SAN MARTIN